

РЕЦЕНЗИЯ

от доцент д-р Красимир Стоянов Коев за дисертационния труд на Даниела Любомирова Зарева на тема **„Обжалване на определенията, постановявани от първоинстанционния съд в производството по граждански дела“** за получаване на образователна и научна степен „Доктор“ по докторска програма Граждански процес, научно направление 3.6 Право

Дисертационният труд бе обсъден и допуснат до публична защита на заседание на Програмния съвет по частно право при Центъра за юридически науки към Бургаски свободен университет, проведено на 10.03.2020 година.

Докторантът е зачислен на самостоятелна подготовка в Центъра за юридически науки към Бургаски свободен университет.

Изследванията по дисертационния труд са извършени самостоятелно и в Бургаски свободен университет.

Дисертационният труд се придружава от декларация за оригиналност и достоверност, подписана от докторанта.

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Настоящата рецензия е изготвена с оглед защитата на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. „Право“ (Граждански процес) на Даниела Любомирова Зарева, докторант на самостоятелна подготовка Центъра по юридически науки към Бургаски свободен университет.

Процедурата е започната на основание съответните текстове от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав на Република България (ППЗРАДРБ) и Правилника за развитието на академичния състав в БСУ, а така също и съгласно решение на Програмния съвет на ЦЮН на БСУ.

Представените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и ПРАС в БСУ.

Процедурата се провежда при условията на §40 от Преходните и Заключителни разпоредби към Закона за изменение и допълнение на ЗРАСРБ (ДВ, бр. 30/2018 г.) и е коректно спазена.

I. Информация за дисертанта.

Дисертантката Даниела Любомирова Зарева е била докторант на самостоятелна подготовка по Граждански процес в Центъра по юридически науки на Бургаския свободен университет с научен ръководител проф. д-р Силви Василев Чернев. Отчислена е с право на защита.

Даниела Зарева е завършила специалност „Право“ в Юридическия факултет на Бургаския свободен университет през 1998 година. След дипломирането си е започнала работа като адвокат, като практикува и до сега. От 2000 до 2015 година е щатен асистент по Граждански процес, а от 2015 година е била избрана за хоноруван асистент по Обща теория на правото. Водила е занятия по граждански процес и обща теория на правото. От 2016 година е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка в ЦЮН, БСУ, Бургас.

Видно е от горната справка, че дисертантката има значителен практически опит в правоприлагането, както и в преподаването на юридически дисциплини. Този ѝ опит е дал сериозно отражение в разработения дисертационен труд. Налице е съвпадение между областта на научните ѝ изследвания и областта, в която практикува и води семинарни занятия.

II. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

1.1 Представената дисертация е в общ обем от 201 страници. Направени са 326 бележки под линия. Библиографията включва 89 заглавия на български, английски, немски и руски езици. Дисертационният труд е организиран в увод, шест глави и заключение, като в последното са изведени и систематизирани за прегледност основните резултати от изследването и предложенията на дисертанта за усъвършенстване на българското законодателство. Накрая е посочена и използваната литература. Авторефератът отразява основните научни и научно-приложни приноси.

Авторката има 26 публикации в специализирани научни списания и доклади от конференции, някои от които са по темата на дисертацията.

1.2 Дисертационният труд представлява подробен анализ на обжалването на определенията, постановявани от първоинстанционния съд в производството по граждански дела – институт, уреден в Глава двадесет и първа, Обжалване на определения, чл. 274-279 ГПК. Обжалването на определения традиционно е представено в учебните курсове по Граждански процес, но при сега действащия ГПК дисертационният труд е първото подробно монографично научно изследване в българската правна книжнина, посветено на този институт. То може да бъде характеризирано като актуално и навременно поради това, че в съвременните условия и действието на новия Гражданско процесуален кодекс значението на тези процесуални действия на съда значително се е засилило, а такова изследване с оглед приложението на новия процесуален закон не е правено дори и при действието на отменения процесуален закон. При изследването е ползвана и значителна по обем и съдържание съдебна практика.

1.3 Предметът на изследването в предоставения дисертационен труд е ясно очертан от дисертантката още в увода - обжалването на определенията, постановявани от първоинстанционния съд в производството по граждански дела като средство за защита срещу порочни определения на съда в рамките на исковото производство. Самото изследване е задълбочено и се отличава с богатство на разглежданите хипотези. Изложението е правилно организирано като структура и отделните части са балансирани добре. Езикът е разбираем и четивен особено с оглед на специфичната процесуална материя, като същевременно показва, че дисертантката владее на високо ниво процесуалната материя. Поддържаните от нея тези са логично и подробно аргументирани. Анализирана е цялата достъпна практика на ВС/ВКС, свързана с изследваните от дисертанта проблеми. Правният анализ е използван умело от дисертантката, за да изведе недостатъците на българската правна уредба и съответно да подкрепи своите предложения за усъвършенстване на законодателството.

2. Изложението е разположено в шест глави.

2.1 Глава първа има въвеждащ характер и е озаглавена „Общи понятия“ (стр.13-57). В нея авторката изяснява понятията, върху които е изградено изложението. Разгледани са накратко трите обяснения на гражданския процес: като защита – санкция, като динамичен фактически състав (производство) и като съвкупност от процесуални правоотношения. Това се обосновава с необходимостта да се обясни мястото на

определението като един от актовете, постановявани от съда в исковото производство по граждански дела и необходимостта от защита срещу порочните определения.

Изведено е общо понятие за определение като акт на съда, определят се неговите правни характеристики като се прави съпоставка с другите актове на съда – решения и разпореждания.

На последно място се прави квалификация на видовете определения като най-много бройни и разнородни актове, постановявани от съда в рамките на исковото производство. Използвани са различни критерии, така че най-пълно да бъдат обхванати всички видове определения на съда в рамките на исковото производство.

2.2 Глава втора (стр. 58-88) разглежда способите за защита срещу незаконосъобразни определения на съда. Предмет на разглеждане са способите за защита срещу определенията на съда според класификацията на същите по Глава първа.

В първата част са разгледани способите за защита срещу определения, които не слагат край на производството като се прави анализ на двете групи – на тези, които подлежат на самостоятелно обжалване, и тези, които не могат да се обжалват отделно. Извежда се правилният извод, че дали конкретно определение подлежи на самостоятелно обжалване или не, не следва да се абсолютизира като критерий при отговора на въпроса, дали това определение може да бъде изменено по реда на чл. 253 от ГПК, защото съществуват определения, които подлежат на самостоятелно обжалване (за спиране на производството, за отказ за възобновяване на спряно дело, отказ за конституиране на подпомагаща страна и др.), и които могат да бъдат изменяни или отменяни от същия съд.

Във втората част са разгледани способите за защита срещу определения, които слагат край на производството като прекратяват, било поради неговата недопустимост, било поради изчерпване предмета на производството.

При разглеждането на отзивното производство е направено предложение, при следващи изменения и допълнения в ГПК, или при приемане на задължителна тълкувателна практика, да бъдат установени правилата за съответното приложение на разпоредбите на чл. 247, чл. 250 и чл. 251 от ГПК спрямо постановяваните от съда определения, с които се приключва (като прегражда по-нататъшното развитие или се изчерпва процесуалния въпрос, който е бил отнесен за решаване от съда) производството по делото.

Разгледани са случаи, при които порочната процесуална дейност на съда ще се постигне в резултат на бездействието на страна, довело до влиза в сила на обжалваемо определение или на съдебно решение и е направена съпоставка на способите за защита срещу порочните определения на съдилищата в исторически план. Достигнато е до извод за приемственост в уредбата с оглед вида на способите, но с отчитане на специфични правни, икономически и философски особености на конкретния исторически момента на действие на процесуалната уредба.

2.3 Глава трета (стр.89-135) разглежда частната жалба като средство за обжалване на определенията.

На първо място е направена съпоставка между действащата с отменената уредба, като е направен извод, че действащата уредба по-добре систематизирана в сравнение с уредбата, съдържаща се в ГПК (отм.).

На второ място е направена характеристика на частната жалба като средството за защита срещу порочните определения и разпореждания на съда, доколкото последните са приравнени на определенията с оглед тяхната обжалваемост, тъй като и с двата вида актове съдът се произнася по процесуални или процедурни въпроси, а не по съществуващото на материалноправния спор, който е централен обект на исковото производство.

На трето място подаването на частната жалба е разгледано в два аспекта – като фактическо действие и като правно (процесуално) действие, насочено към пораждаване на определени правни последици.

На четвърто място е разгледан въпросът кои страни имат право на жалба – главните и допълнителни страни в процеса. Посочени са със съответната правна аргументация и кои участници в процеса нямат право на жалба.

По аргумент от чл. 216, ал. 2, изр. първо, е изведен изводът, че при необходимото другарство подаването на жалба, включително и на частна (по аргумент от чл. 278, ал. 4), от един от другарите ще има действие и по отношение на останалите, дори те да не са подали такава, докато в случаите на обикновено другарство, неподаването на частна жалба от един от другарите ще има за последица влизане спрямо него в сила на определението, подлежащо на обжалване.

В главата са разгледани подробно и изискванията за редовност и допустимост на частната жалба с оглед изискванията на закона. Направен е анализ на действащите правила относно определянето на държавната такса, която е дължима за разглеждане на подадената частна жалба, като е застъпено становището, че предвид публичния и

императивен характер на разпоредбата на чл. 19 от Тарифата за държавните такси, които се събират от съдилищата по ГПК, разпоредбата не може да бъде тълкувана разширително като таксата не зависи от материалния интерес по делото, нито от броя на нейните податели.

2.4 Глава четвърта разглежда въпроса с отговор на частната жалба. Изяснена е същността на понятието „отговор на частна жалба“ като се приема, че аналогично на ефектите на исковата молба и на жалбите срещу решението по спора, подадената частна жалба въвлича другата страна в правоотношение по повод обжалването на определението без значение съгласието на това лице. Подаването на отговор се разглежда като факултативна възможност, като е способ за упражняване на едно процесуално право. Възможността за подаване на отговор на частната жалба, схванато право, не предполага при неупражняване настъпване на санкционни последици, каквито са предвидени за неподаването на отговор на исковата молба в чл. 133 от ГПК.

Прави се аргументиран анализ на правилото на чл. 276, ал. 2 от ГПК като се обосновава извода, че то не трябва да се абсолютизира като се разглеждат редица хипотези, при които не съществува пречка съдът да изпрати цялото съдебно досие заедно с частната жалба (в случаите, когато с определението, което се обжалва, съдът е прекратил производството по делото).

2.5 Глава пета разглежда производството по жалбата пред по-горестоящия съд.

На първо място е изяснено понятието „по-горестоящ съд“ и защо именно тази формулировка се използва в цялото изложение, въпреки че не е легален термин.

Изяснява се аргументирано една от особеностите на определенията като съдебен акт, а именно – че те имат особен ред за проверка и отмяна. Посочва се, че проверката се осъществява по правилата на системата за „инстанционен контрол“, разбиран като процедурен способ за коригиране на допуснати в хода на правораздаването грешки посредством пренасяне на спора пред по-високостоящ съд в съответната изградена вертикална йерархия на съдилищата.

На второ място е изяснен състава на по-горестоящия съд, като е изведен извод, че това ще бъде винаги тричленен съдебен състав, без значение дали контролът се осъществява по отношение на определение на първоинстанционния съд или е по отношение на първично определение на въззивната инстанция. Разгледано е и разпределението на функциите между членовете на съдебния състав.

Разгледано е производството, което ще се развие пред по-горестоящия съд и неговите правомощия като са обсъдени и правилата за произнасяне по формулираните в частната жалба доказателствени искания.

На последно място в е разгледан актът, с който се произнася по-горестоящия съд по частната жалба и неговото действие.

Прави се аргументиран извод, че актът, който ще постанови по-горестоящият съд, като приключващ производството по частната жалба, ще бъде винаги определение, дори и когато предмет на частната жалба е било разпореждане. Поради характеристиката му на акт, с който се осъществява контрол, определението на съда по частната жалба трябва да бъде прието с мнозинство от пълния съдебен състав на съда. След влизането му сила, ако подлежи на обжалване, влязлото в сила определение, заедно с цялата преписка по частната жалба, се връщат на долустоящия съд за изпълнение.

2.6 Глава шеста разглежда производството по частната жалба пред касационната инстанция.

Разгледани и анализирани са определенията, които подлежат на касационно обжалване - въззивните определения, с които се оставят без уважение частни жалби срещу определения, преграждащи по-нататъшното развитие на делото и определения, с които се дава разрешение по същество на други производства или се прегражда тяхното развитие. Посочва се, че извън тези уредени в ГПК категории определения, на касационно обжалване подлежат и определения, изброени в задължителната тълкувателна практика на ВКС (посочени изчерпателно).

Посочва се, че освен тези две основни изисквания, за допустимост на подадената касационна частна жалба е необходимо да са налице и допълнителните предпоставки – основанията за допускане на касационно обжалване по смисъла на чл. 280, ал.1 от ГПК, и определението да е постановено по делото, решението по което подлежи на касационно обжалване – чл. 280, ал. 3 от ГПК.

На второ място е обяснена същността на касационната частна жалба, като е направена съпоставка на приликите и разликите с частната жалба до по-горестоящия съд. Акцент е поставен на изискването за изложение на основанията за допускане на касационно обжалване, като е застъпено становището, че тези основания могат да представляват и част от изложението на жалбата и да не бъдат представяни като самостоятелно приложение.

Разгледана и анализирана е и процедурата по проверка на подадената касационна частна жалба, извършвана от въззивния съд, както и задължението на касационната инстанция да извърши сама проверка на нейната редовност и допустимост.

2.7 Цялостното ми впечатление при прочита на дисертационния труд е, че авторката притежава задълбочени теоретични познания в сферата на процесуалното право, а също и ясно изразена способност за самостоятелни научни изследвания. Наред с това може да се посочи, че авторът има поглед върху разглежданите въпроси и от практическа гледна точка, което му позволява да откри редица практически важни проблеми, да фокусира изследователските си усилия върху тях и да предложи свои интерпретации, а където е необходимо и да направи предложение за промяна в нормативната уредба или тълкувателна практика. Изложението също така доказва, че авторът може да води етична и ползотворна задочна научна дискусия с цитираните от него автори, независимо дали споделя или оспорва тяхното становище по един или друг разглеждан от него въпрос, включително на безспорни авторитети по материята като проф. Чернев и проф. Корнезов (с.134).

III. Положителни характеристики на представения труд

1. Изборът на темата е сполучлив преди всичко поради широкото използване и значение на проблематиката във връзка с обжалване на определенията на първоинстанционния съд в хода на исковото производство в практиката. Следва да се държи сметка, че проблематиката на прилагането на уредбата на обжалване на определенията се промени значително в резултат на новата специална уредба в сега действащия ГПК, която не е съвсем подробна.

2. Разработката разкрива задълбочени познания на дисертанта в материята на гражданскопроцесуалното право, а така също и на допирателни теми от областта на гражданското право изобщо и др.

3. Дисертантката е изследвала обстойно и подробно всички аспекти на този правен институт, поставящ множество проблеми и относително слабо осветен от теорията.

4. В работата широко е използвана цялата налична съдебна практика, включително такава, създадена при действието на отменения ГПК.

5. Езикът е ясен и точен. Научният апарат включва голям брой произведения на български език (80), а така също и чуждестранни заглавия (9 - предимно на немски, и по едно на руски и английски).

6. Като цяло работата е добре структурирана и балансирана (с някои изключения), обхванати са широк кръг от въпроси, а изложението е последователно и логично.

7. Дисертационният труд разкрива редица научни и научно приложни резултати, които могат да бъдат определени като приноси в развитието на правната наука у нас. По-важните според мен са:

7.1. На първо място следва да се отбележи, че са интересни разсъжденията относно разграничението между „процедурни“ и „процесуални“ въпроси и извършената критика. Определено следва да се сподели разбирането, че чл. 252 ГПК използва по-широка формулировка от предложената в правната литература (стр. 21-22). Разсъжденията в тази насока могат да се обогатят и да се използват в бъдещи разработки на автора и извън конкретната тема, особено във връзка с въпроси, изясняващи съотношението „процедурен“ – „процесуален“ въпрос, когато процедури са уредени и в материално правни нормативни актове, завършващи с едностранно волеизявление - решение, което полежи на последващ съдебен контрол за законосъобразност;

7.2. Изясняване на понятието „определение“ (на съда) при липса на легално определение с оглед на важността му (стр.20-23), тъй като те са най-многобройните съдебни актове, както правилно посочва и авторката. Положителен момент е и опитът за извеждане на правните характеристики на понятието „определение“ (стр. 23-25) и отграничаване на определението от сходни правни явления (стр.29-38);

7.3. Следва да се кредитира и тезата на авторката (с. 56), че текстът на чл. 254 ГПК дава основание за извеждане на още един разграничителен критерий - видът на заседанието на съда, в рамките на което е постановено решението (т.е дали е в закрито или открито съдебно заседание);

7.4. Интересна, макар и не безспорна, е тезата, че дали едно конкретно определение подлежи на самостоятелно обжалване не може да се изведе само и единствено от нормата на чл. 253 ГПК, тъй като има определения, които подлежат на самостоятелно обжалване, но които също могат да се изменят или отменят от съда,

който ги е постановил (с. 59). В тази връзка следва да се подкрепи и критиката на закона, че има и определения, които не само могат да се обжалват, но и да се иска тяхното изменение от съда, който ги е постановил като в тази връзка законодателят не е дал ясни критерии при упражняване правото на избор (с. 60);

7.5. Интересни за разсъжденията на автора с критика на закона и предложение de lege ferenda за промяна на чл.253 ГПК относно отпадане от текста на основанието „пропуск“ като остане единствено „грешка“, защото на практика се покриват с понятието „фактическа грешка“ (с. 65, бел. 136 под линия). В тази връзка следва да се посочи, че приносен характер имат разсъжденията на авторката относно отстраняването на допусната от съда очевидна фактическа грешка или непълнота при постановяване на различни определения (по-конкретно стр.75-80);

7.6. Заслужават внимание разсъжденията и извода на авторката, че и двете насрещни главни страни биха могли да притежават интерес от обжалване на прекратителните определения, както и изводите, че частната жалба е средство за защита не само за тях, но и за „допълнителните“ страни – подпомагащата страна по аргумент за по-малкото, още повече, че тя има и правен интерес. Затова правото да се подаде частна жалба не е пряко свързано с качеството „главна страна“ в процеса, а преди всичко е свързано с качеството му на страна в процеса (т.е. в по-широк смисъл), или да се защитава срещу незаконосъобразни определения на съда, които биха му попречили да придобие качеството на страна (с.99);

7.7. Заслужават внимание разсъжденията и извода на авторката във връзка с подаването на частна жалба от гледище на страните в случаите, когато тя трябва да се подаде от повече от едно лице, защото в тези случаи съвместното упражняване на правото на иск е условие за допустимост на производството (при необходимо другарство) и в тази връзка съдебното решение по необходимост трябва да е еднакво спрямо всички другари. Интерес представляват и разсъжденията, че при обикновеното другарство жалба, подадена само от едно лице ще има действие само за него, за разлика от случаите на необходимо другарство (стр.100-104);

7.8. Интерес представлява и тезата на авторката относно някои пропуски в ГПК от чисто практическа гледна точка относно хипотезата, когато към съобщението не е приложен препис от определението или е приложен препис от друго определение на съда като това, според сегашната редакция на закона, не дава право на страната да иска възстановяване на срока, той като той продължава да тече, поради невъзможност да се обори презумпцията за уведоменост, тъй като на практика се доказва отрицателен факт

(стр.106-107). В тази връзка от гледище на пълнотата на изложението, би следвало авторката да предложи de lege ferenda свое обосновано становище за промяна на закона;

7.9. Заслужават внимание разсъжденията и извода на авторката от чисто практическа гледна точка във връзка с определяне размера на таксата, когато жалбата се подава от две или повече лица. Следва да се подкрепи виждането ѝ, че според закона тази такса е проста, а не пропорционална и независимо от противоречивата практика на съда, тя е в еднократен размер без значение какъв е броят на жалбоподателите (стр.127-128);

7.10. Заслужава подкрепа разбирането, че и в отговора на частната жалба ответникът може да развие както процесуална защита, така и защита по същество (с. 142);

7.11. Заслужават внимание разсъжденията и изводът на авторката, че правилото на чл. 276, ал. 2 ГПК не следва да се абсолютизира, особено в хипотезите, когато с обжалваното определение съдът е прекратил производството по делото, както и в други хипотези, когато съдът с определение се е десезирал от разглеждане на делото (с.147).

IV. Към представения за рецензиране труд могат да се направят и някои бележки, които следва по-скоро да се възприемат не като слабост, а като препоръки при бъдещо отпечатване като монографичен труд:

1. Не може да се сподели изразената от авторката теза, че правото на частна жалба на третото лице-помагач се определя от наличието на „фактически интерес по повод правото, което е предмет на спора по същество” (с. 99), тъй като интересът на третото лице следва да е правен, а не фактически;

2. Цитираната в дисертацията съдебна практика във връзка с административни дела е интересна и съотносима към темата, но тъй като следва от различен закон (АПК), а не от ГПК, то е препоръчително авторката да посочва на какво правно основание или въз основа на кой текст от закона (аналогия или пряко препращане) тя е относима към разглежданата тематика;

3. В структурно отношение параграфът, озаглавен „Особености при субективно съединени иски (другарство)” (с.100) следва да се прецизира и промени, защото в изложението се обсъжда и положението на подпомагащата страна, за която авторката

изрично посочва, че няма качеството нито на необходим, нито на обикновен другар спрямо главните страни.

4. Работата следва да се обогати с по-широко посочване на повече чужди законодателства и съответен сравнително-правен анализ по разглежданите въпроси.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С оглед на изложеното се налага изводът, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагането на този закон и на специалните изисквания на Правилника за развитието на академичния състав на БСУ.

Дисертационният труд съдържа редица научни приноси с полезност за практиката и за евентуално усъвършенстване на законодателството и също така демонстрира, че Даниела Любомирова Зарева притежава теоретични знания в областта на гражданския процес и способност за самостоятелни научни изследвания.

Всичко това ми дава основание да дам **положителна оценка** на качествата на рецензирания труд и на докторанта, и да **предложа на уважаемото Научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. „Право”, докторска програма Граждански процес** на Даниела Любомирова Зарева – докторант на самостоятелна подготовка към Центъра по юридически науки при БСУ.

03.05. 2020 г.

Изготвил рецензията:

доц. д-р Красимир Коев